

Agger i svundne dage

Af Knud M. Nielsen, Vestervig

Peter svinger bødenålen hjemme i stuen.

Følgende beretning er fortalt af den 91-årige Peter Jensen fra Agger. Han havde den sorg for et års tid siden, at miste sin kone Mary, som var et år yngre end han. De nåede dog at fejre krondiamantbryllup sammen. Mary var ikke født i Agger, men i Ringkøbing. Hendes forældre havde et marketenderi i Hvide Sande, det var før havnen kom. De bespiste de mange arbejdere der var ansat ved havnebyggeriet, de havde over 100 på kost. Da Vandbygningsvæsenet senere flyttede til Agger, flyttede de marketenderiet dertil, og naturligvis også den 10-årige Mary, som kom til at gå i skole med Peter. - Ja vi var en slags skolekærestere, siger Peter, vi kunne godt lide hinanden, og jeg husker tydeligt da vi skulle fotograferes, havde vi vandkæmmet hår begge to.

Fiskeri

Peter har altid ernæret sig som fisker i sin voksne tilværelse, og han stoppede med havfiskeriet som 64-årig, da han solgte kutteren "Betty Grøn" til sønnen Frits.

- Men lade være med at fiske kunne jeg ikke, så jeg købte en båd til fjorden, og lavede ruser og nedgarn. Det er egentlig mærkeligt, men havet

siger mig slet ikke noget mere. Det er meget sjældent jeg kommer derned, det har ligesom ingen interesse mere. Fjorden er eller var mere spændende, men den er i sammenligning med tidligere næsten død, selv om der begynder at vise sig en lille bedring. Nej førhen, kunne vi faktisk selv bestemme hvor mange fisk vi ville have, for fisk var der nok af, den fangede mængde blev afpasset efter hvor mange garn vi satte, og det var for det meste en 10-15 stykker. Det var skrubber og rødspætter vi fangede, jo vi kaldte dem jo flyndere, og de blev opbevaret i nogle store hyttefade og solgt derfra, og når de var tomme, blev der fisket til de igen var fyldt op. Det var egentlig mærkeligt, men rødspættene forsvandt fra fjorden på en eneste nat, men nu er de heldigvis begyndt at vise sig igen. Det var ligeså med hummerne, men nu er de heldigvis også begyndt at komme tilbage, det viser jo, at menneskerne er blevet opmærksomme på, hvad det betyder at forurene vore farvande, for at det store svind i fiskebestanden skyldes forurening, er der ikke tvivl om overhovedet.

Det var således dengang for ikke så mange år siden, at vi ikke kunne spise fisk, der var fanget i

fjorden. De smagte forfærdeligt, og det lugtede af en eller anden slags kemi over hele huset, men nu begynder fjorden heldigvis at blive ren igen.

- Tænk engang, for år tilbage var der hundredvis af tejner i fjorden hele vejen fra Toldhuset og helt ned til østsiden. Ja, det var dengang, sådan bliver det næppe igen, men meget kan blive bedre. Som jeg har sagt, var der fisk nok dengang, også om vinteren. Hvis vi huggede et hul i isen og trak "en ned" der (ned er en gammel betegnelse for et garn), så kunne vi let få alt hvad vi havde brug for af fisk. Ja, - vi aggerboere var vel ude for en slags misundelse fra de andre kystfiskere, nu er misundelse heldigvis ikke noget som er eller var udbredt på vestkysten, men drillende blev vi tit gjort opmærksom på, "at vi ku' sajstens", kunne vi ikke komme på havet på grund af ødevejr, kunne vi tage på "Æ fywver", og det sædede jo. Dengang var der masser af ål i fjorden. Det kunne ske, at en mand havde 100 pund i ruserne på en enkelt nat, og at have 40-50 pund var ikke noget der blev talt om. - Den første gang vi var ude på havet med vores nye kutter, havde vi 18.000 pund fisk. Det var et slid uden lige, for nu skulle vi jo rense fisken ombord inden vi kom i land, det var vi ikke vant til. Fri af alle omkostninger blev der 900 kr. til os selv, og det var dengang ganske udmærket.

- Jeg bruger lidt ruser i fjorden endnu, det er nærmest en slags tidsfordriv, for der er ikke så meget at fange efterhånden. Jeg sidder inde i stuen og bøder mine ruser, for huset må ikke blive bedre end folkene, der bor i det.

Allerede som 6-7-årige begyndte vi knægte at fiske i fjorden. Det var mest efter ålekvabber. Krogene var af messing, da de var nemme at hive ud af fisken. De blev tit rettet helt ud, men vi bøjede dem blot i form igen, så de kunne bruges. - Jeg har også fisket her ved Agger fra den åbne strand. Dengang var der en 10-12 motorbåde her, som blev trukket op på stranden med håndspil. Det var hårdt arbejde, også at få bådene op på rullerne og holde dem i balance, det gav mange ødelagte rygge. For unge mænd i Agger var der ikke andet at tjene føden ved, end ved fiskeriet, så jeg rejste til Fyn i et par år som "hawkæl" hos en sognerådsformand. Han havde forresten 13 børn, så det var en stor familie. Det var bundgarnsfiskeri vi drev, og der var mængder af ål. De blev sejlet til Tyskland i en såkaldt ålekvase, som kom med mellemrum og

Peter som »hawkæl« på Fyn.

opkøbte ålene.

Efter et par år på Fyn rejste jeg hjem til Agger igen og brugte fjorden med ålevod. Det foregik altid om natten og vi benyttede en sjægt til det. Det var et stort skib med både fok, storsejl og topsejl, altså ingen motor. Det kneb mange gange at komme ind til "Æ Ywver" på grund af lavvande.

Engang sejlede jeg alene skibet hjem. Vi havde fisket ved Doverodde hele sommeren med sjægten samt en 4 hestes motorbåd, som dengang var noget vældig værk. Da vi om efteråret sluttede med fiskeriet, sejlede min bror hjem med motorbåden, og jeg med sejlskibet. Jeg kom til Agger på samme tid som han.

Fårehyrde på heden

Som dreng var jeg fårehyrde ude på tangen. Alle havde får dengang, også præsten og degnen. Nogle havde kun et enkelt, men mange havde en snes eller meget mere. Der var matrikuleret jord på tangen, og der måtte fårene ikke komme. Det var min opgave at genne dem væk derfra, men det var ikke altid nemt, for der var frisk saftigt græs, og det var fårene helt vilde efter. Det gik så sommeren med for mig. Jeg fik hvis jeg husker ret 1 kr. pr. får for hele sommeren, men jeg synes det lyder af meget. Om foråret og efteråret gik jeg i "pløser" som alle andre drenge, men om sommeren var det på bare fødder. Det var ensomme dage, men jeg kedede mig ikke. Af strandingstømmer havde jeg lavet en lille hytte, som var gravet halvt ind i dæmningen. Den havde jeg stor gavn af ind imellem. Det skete jo i lumre sommerdage, at sydhimlen begyndte at blive mørk, for til sidst at blive sort som tjære. Så vidste jeg hvad der var i vente. Så krøb jeg i sikkerhed og tørvejr ind i hytten, mens lynene knitrede og tordenen lød som kanonskud. Tømmeret til hytten havde jeg hentet på stranden, det måtte jeg godt, for også

Peter Jensens barndomshjem.

strandfogederne havde får.

Fårene var mærkede med en pind i øret, eller der var tjæret tal og bogstaver på dem. Om efteråret skulle alle får og lam hjem. De blev samlet på toften hos Martin Madsen, og folk kom så for at afhente dem, og DET GIK IKKE STILLE AF. En del af fårene havde tabt mærket, og hvis var nu det, og hvad med lammene? Der blev tit talt meget højt og længe. Jeg havde en bog med alle fåreejernes navne, og hvor mange får de ejede, den var der god brug for. Jeg har forresten bogen endnu.

Barndomshjem og barndom

Min far hed Josef Mikkelsen Jensen og havde tre brødre. De to blev kaldt Mikkelsen til efternavn, og de to andre Jensen. Min mor hed Maren og var født Munk, hun stammede fra Stenbjerg.

Min far var gift to gange. Første gang med en Ruby. De var gift i 11 år, og i den tid lå hun i sengen i 10 år med "tæring". De havde ingen børn.

I det andet ægteskab kom der 8 børn til verden, fire piger og fire drenge. Af mine brødre var Jens Christian den eneste, som kom ud at tjene på landet et stykke tid.

Det var i Vestervig, og han fik 50 øre i fæstepenge, som brugtes dengang, ellers husker jeg ikke hvad løn han fik, men det var vel som alle andre steder dengang. Vi andre pakkede og

rensede fisk, der var ikke andet arbejde at få.

Fisken blev båret op i fiskerhuset i rygkurve og hældt i "bænkene", hvorefter de blev rensed og skyllet af store børn eller gamle fiskere, som ikke mere kunne bruge havet. Vi tjente også lidt ved at pigge skrubber, som der var mange af i fjorden ved lavvande. De blev solgt til Gamle Poulsen, som brugte hummertejner og havde brug for agn. Det var kun et par ører vi fik pr. stk., men det hjalp alt sammen. Der var mange unge mænd som flyttede væk fra Agger på den tid, da der ikke var arbejde til dem. Også herfra emigrerede en del til Amerika. Det var hårdt for forældrene at sige farvel til dem, for mange gange genså de aldrig hinanden mere. Jeg husker en kone fortalte, at da hun skulle følge sønnerne til toget, græd hun så meget, at hun ikke kunne have grædt mere, om det så var til deres grav hun fulgte dem.

- Mit barndomshjem står den dag i dag næsten som dengang med alkover og alting. Den er ikke mere i familiens eje.

I alkoverne, som havde døre eller låger, sov vi så mange sammen som der nu var plads til. De var ret korte, så vi sov i halvvejs siddende stilling. Det er egentlig mærkelig at tænke tilbage på, men vi syntes aldrig nogensinde, at vi havde lidt med plads. I køkkenet var der åbent ildsted lige under skorstenen. I den stod der gryder eller pander på treben og vi fyrede med lyng

eller tørv. Kun om søndagen fik vi kød, det var ofte oksekødssuppe, og hvor var det bare godt. Til daglig fik vi fisk, men det var meget varieret. Vi havde store saltkar til kuller, lange, sild m.m. men ikke torsk, de egnede sig ikke til at blive saltet, i stedet kunne de tørres.

En lækkerbiskken var også tørrede skader, de små "Greter" som de kaldtes, de fandtes i store mængder dengang, og de indbragte altid en pæn pris. Krabbeklør var ikke en særlig eftertragtet spise, det blev de først da turisterne begyndte at komme. De blev ofte smidt på stranden, ja altså ikke turisterne, men klørerne, og ligeså med "æ seer" (hவில்), som aldrig har været i høj pris, skønt der ikke findes bedre spisefisk. I den store åbne skorsten blev der røget både skinker, pølser og fisk. Røgvarerne hang på stænger oppe i skorstenen.

Vi havde en stor muret bageovn, som der blev bagt i til højtiderne, vi fik jo ikke frisk brød til hverdag. Ovnens blev ilder med lyng, og når den var gloende hed, blev asken raget ud og brødene anbragt. Vi børn fik altid lov til at lave en "WAK" af dejen, det skulle forestille en and. Rugbrød købtes i brødudsalget, og de var store, 8-10 eller 12 pounds.

Næsten alle hjem havde en stor lyngstak uden for huset, foruden at tørvehuset var fyldt op med "skodtørv", så man trygt kunne gå vinteren i møde.

Sammenlignet med nu var det en hel anden tilværelse, men vi havde aldrig fornemmelse af fattigdom overhovedet. Ingen frøs eller sultede, hverken i Agger eller i de andre fiskelejer. Der var ganske vist ingen daglige lækkerier, men da vi ikke kendte til det, savnede vi det heller ikke. Der var en ting, som folk sørgede for at have nok af, og det var kartofler, samt kål og gulerødder, som blev opbevaret i "æ kuel". Dertil havde vi høns og en snes ænder, så vi levede godt. Ænderne levede udelukkende af "ålkonner" (ålekvaaber), men den sidste måned inden de skulle slagtes fik de ikke fisk overhovedet, nok er fisk godt, men ikke hvis andestegen har fiskesmag. Ænderne blev saltet og speget, og til hvid sovs og kartofler er det en herlig spise. Ligeså med spegesild. Min far skar dem i meget tynde skiver og spiste både ben og det hele, men det gjorde jeg nu ikke.

Juleslagting

Naturligvis havde vi som de fleste andre en

julegris. Der gik ikke meget til spilde af en sådan gris. Vi holdt alle meget af "swotpøls", der når de var nykogte, det var en lækker spise, men i dag regner jeg det ikke. Efter et stykke tid begyndte de at blive mugne, men de kunne godt anvendes alligevel, de blev skåret i skiver og stegt på panden, og når der så kom sirup på, gled de ned og smagte ganske udmærket. Det allerbedste var flæskesteg med "karameller" altså sværet skåret i terninger, det var en herreret for os. Børn nu om dage regner det ikke for noget. Virkelig godt var også tykke skiver saltet flæsk med hvid sovs og kartofler til. Den sidste gris vi havde, blev slagtet af Carl Brown, det var dog ikke i mit barndomshjem, men her hos mig selv. Carl havde altid tre knive med, som blev lagt parat. Grisen fik så bundet benene sammen og snøret reb om trynen, som blev tvunget ned til benene så nakken stod spændt, derefter kom den op på karret. Carl Brown tog så den første kniv og barberede grisen i nakken. Derefter tog han den anden kniv som han skar den dybt i nakken med, og til sidst den tredje kniv, som han skar igennem med, så blodet sprøjtede, ja det var en hård behandling, og engang brækkede grisen låret inden den blev slagtet.

Sanitære forhold

- Ja, de var yderst beskedne i gamle dage, sådan var det overalt. Hvem der havde køer besørgede bag dem, intet skulle gå til spilde, andre havde en spand i et udhus, og nogle satte sig hvor der var ugenert udenfor. Først i 1947 da vi byggede nyt hus fik vi WC og bad og det var jo en storhed uden lige. Det er egentlig mærkelig at tænke på, at når man for år tilbage byggede nyt hus overhovedet ikke tænkte på de sanitære forhold. Nu vil folk helst i bad hver dag, som børn fik vi bad op til højtiderne. Det foregik i en zinkbalje med varmt vand og mor skrubbende os.

Storvask var en længere affære, da det meste tøj var vadmæl eller uldsager, så blev der tændt op under gruekedlen og vaskebræt og vaskebaljer kom i brug. Under krigen lavede vi selv vores sæbe.

Konfirmation og andre højtider

Det første jakkesæt og snørestøvler fik jeg til min konfirmation, og det var noget vældig noget. Gaver fik jeg ingen af og vi havde hele Rubyfamilien som gæster om aftenen, dem kom vi meget sammen med. Efter spisningen fik de

sig et slag kort, og jeg så mit snit til at snuppe en cigar, nu var jeg jo blevet voksen. Cigaren røg jeg udenfor sammen med en kammerat, men fjø hvor vi blev syge.

Juleaften fik vi altid andesteg, men ingen julegaver. Juletræ havde vi og der blev danset om det. Ved de forskellige højtider besøgte vi ofte familien i Stenbjerg.

Vi gik altid langs havet, men til påske lejede far en vogn med kaleche af Ais Maesen det var en slags deligence, ”det var nøj fåle befording” og en stor oplevelse for os børn.

Som børn blev vi om sommeren sendt i klitten for at plukke bær, ja det har ikke noget med højtid at gøre, det var noget vi skulle. Jeg husker tydeligt, at når vi kom forbi hvor byen Aalum havde ligget, kunne vi se to gamle brønde lavet af hummerkasser, og vi kunne se stumper af husene som havde været der. En ”kjeld” (brønd) lavet af hummerkasser var ganske almindelig, det havde vi også hjemme, men da vandet blev brunt, fik vi en ny af cementrør. Oven over brønden var der en kasse med hejseværk, så det var noget vældigt noget det med håndsving og rulle.

Ungdoms- og manddomstid

Da jeg nu var konfirmeret skulle jeg til at bestille noget, og som jeg har nævnt, var der i Agger ikke andet end fiskeriet at give sig til, så som 14-årig kom jeg med min far på fjorden hvor vi brugte ålevod, men det duede ikke, jeg kunne ikke svare fuldt, så far fik Thøger Andersen med. Han havde forresten tjent som barn hos Karl Krogh i Lyngby, hvorfra han gik i skole. Han sagde tit ”ja, jeg er fra Agger, men jeg har haft min skønneste tid i Lyngby”. Han fik senere fiskehandel i Hurup, hvor han havde et bassin med levende ål i vinduet. Han fiskede også ved Næssund.

Efter forskellige afstikkere, som jeg har fortalt om, kom jeg hjem til Agger igen for at fiske, og det første skib jeg havde, var bygget til stranden, men det var en bøvl uden lige, da bådene efterhånden var blevet for store at hale op. I 1931 sluttede det med fiskeriet fra stranden ved Agger. Den sidste båd var P. Ywsens. Det var således da vi fiskede fra stranden, at var man ikke våd af havvand, så var man det af sved.

Nu skulle vi til at vænne os til at fiske fra Thyborøn, og det var noget ganske andet. Da vi nu skulle rense fisken ombord inden vi kom i

*Dorte Pedersen uden for huset
- man kan se el-pælen.*

havn. Vi skulle også lære at gå ind gennem kanalen i dårligt vejr, det var for os noget ganske nyt. Vi plejede jo at ligge uden for landingspladsen ved Agger og vente på ”æ slet” (ophold i brådsøerne) så vi kunne komme helskindet ind, men her var ikke noget med at tage ”æ slet” det var bare med at klemme på og håbe det bedste. Der lød mange advarende ord:

”Det er lywløs” eller ”I sætter jer lyw te”, men det gjorde vi ikke. Vi fandt snart ud af, at de første timer i dårligt vejr hviner strømmen ind i kanalen, og det jævner søen så meget, at man let kunne sejle ind i en lægter, og det benyttede vi os af. Det var faktisk ikke så farligt som at lande på kysten, hvor vi trak af støvlerne og sad med bare ben i båden og med et såkaldt redningsbælte på, der var næsten 100 år gammel, og ville have trukket os ned, hvis vi var kommet i vandet, medmindre det var så råddent, at det faldt af os.

Eget hjem for første gang

- I 1931 blev Mary og jeg gift i Vestervig kirke, og der blev holdt stort bryllupsfest. Vi kom til at bo til leje i den ene halvdel af et gammelt hus de første år, men fandt snart ud af, at det var alt for dyrt. Det gik ikke, for vi betalte 10 kr. pr. måned i husleje, så var det billigere at sidde i eget hus. Vi købte derfor et hus til 625 kr. De 125 kr. kunne vi selv klare, men resten måtte lånes, og det lod sig også gøre med to kautiønstister. I huset hvor vi sad til leje, havde vi noget så nyt og moderne som en radio, det var ret sjældent dengang. Der var bare det mærkelige ved den, at den ikke kunne bruges uden at naboen havde tændt for sin, så når vi ville høre radio, måtte jeg ind og bede om, at hun tændte for sin. Den første radio der kom til Agger var hos Kræn Villadsen, det var i mine drengedage. En kammerat og jeg traf ham en dag uden for huset, og blev spurgt om vi ikke kunne tænke os

Trolje med sejl.

at høre radio. Naturligvis ville vi gerne det, vi havde jo hørt så meget om den gevaldige opfindelse. Vi kom med ind i stuen hvor der stod en stor underlig trækasse med ledninger, lamper og noget som kunne drejes på. Vi fik begge øreklapper på, og Kræn Villadsen skruede på knapperne, og vi kunne til vores fryd høre en skratten og hvæsen samt en høj hyletone, som kunne hæves og sænkes alt eftersom der blev drejet på knapperne. Det var en stor oplevelse for os, og vi kunne prale med, at vi havde hørt radio, vi troede, at sådan skulle det lyde.

I den anden halvdel af huset hvor vi boede til leje, boede en gammel kone, Dorthea Pedersen. Hendes svigerfar havde forresten været lods ved kanalen, sådan en fandtes der tidligere. Der var den forskel på de to lejligheder at der var indlagt strøm hos Dorthea, men ikke hos os, vi havde et par petroleumslamper i henholdsvis køkken og stue. En aften fik jeg besøg af kabelmesteren fra Thy Højspændingsværk. Ham kendte jeg godt, da vi begge gik meget op i fodbold. SPILLEDE KABELMESTEREN FODBOLD? Nej, nej, det var han sgu for tyk til, han var tilskuer.

- Han sagde til mig, at det var noget elendig belysning vi havde, og det måtte der gøres noget ved. Han gik så ind til Dorthea, som sad ved bordet med en 15 wat pære i loftet. ”Godaften,

godaften Dorthea, er du tilfreds med elektriciteten?” – ”ork ja endda, det er jo en ræn lyshaw”. Han spurgte så om hun var tilfreds med betalingen, og den var der heller ikke noget i vejen med. De blev så enige om, at jeg kunne komme på hendes ledning mod at hun skulle betale det samme som hidtil, og jeg skulle betale merforbruget. Kabelmesteren borede så et hul i væggen ind til Dorthea og trak en ledning gennem den ind til os. Han hængte så en pære ned fra loftet, og vi havde i bryllupsgave fået en stor lampeskærm, som vi ikke kunne bruge til noget, men nu blev den fundet frem, og kabelmesteren anbragte den rundt om pæren, og så havde vi elektrisk lys, det var en storhed.

Begyndende turisme

På den tid var der næsten ingen turisme, men der begyndte efterhånden at dukke enkelte op. Der var ingen vej ud på tangen bortset fra en meget dårlig grusvej, som ikke kunne køres på. Vi fiskere havde vore både liggende ud for enden af tangen, og når vi skulle derud, kørte vi på en trolje på Vandbygningsvæsenets skinner der lå ovenpå dæmningen. Det foregik ved hjælp af mast og sejl på køretøjet. Den kunne i god vind skyde en forbavsende god fart, jeg har prøvet at tilbagelægge turen på kun 7 minutter.

Turisterne ville naturligt nok gerne ud på enden af tangen, og jeg kørte dem så derud på troljen for en betaling af i alt 5 kr. De syntes det var meget spændende at blive befordret på skinner ved hjælp af vind og sejl. Ude på tangen havde jeg som nævnt min båd liggende, og helt fint blev det betalingsmæssigt, hvis de gerne ville sejles til Thyborøn, det fik jeg 15 kr. for, og en dagløn på i alt 20 kr. var en brølandes fortjeneste. Det var derimod knap så spændende for mig, hvis vinden havde lagt sig, når vi skulle køre hjem med troljen. Det var jo sommerdage og vinden lægger sig tit hen mod aften. Da de havde betalt for at blive kørt frem og tilbage, måtte jeg skubbe troljen den lange vej hjem til Agger, og der sad de så og kiggede på naturen som langsomt gled forbi, der var masser af tid til at nyde både den og turen i det hele taget.

På den tid brugte jeg bundgarn sammen med min bror, og havde derfor tid til den slags ekspeditioner med turister. Der var ofte mængder af ”knudder” (knurhaner) i bundgarnene. De kunne sælges, men var meget billige, så jeg prøvede at afhænde nogle af dem privat, og det

gik også udmærket med afsætningen, men for-tjenesten blev vist ikke stort bedre. Det var således, at rigtig mange arbejdere om aftenen kom forbi vores hus, og de ville gerne have fisk med hjem. Jeg havde derfor bundtet såvel knurhaner samt flyndere i passende portioner, klar til salg, og der var god afsætning på det hele. Desværre havde en hel del af dem ”glemt æ pång”, eller ”vi hår et lige pæng i då, men do ka fo dem po mandag”, o.s.v.”. Nå, de fik fisken og mange af dem skylder mig for dem den dag i dag, men de fleste af dem er forlængst under mulde, så det må høre ind under det, man kalder uerholdelige fordringer, men det gør slet ingenting, bare fisken har smagt såvel dem som deres børn godt, thi det var meget fattige tider, især i arbejdernes hjem. Da vi fiskede her fra stranden var det almindeligt, at ”dem fatte” kom ned til landingspladsen og fik gratis fisk. Sådan var det overalt på vestkysten, og det var ikke kun de fattige som ikke betalte for fisken, andre som bestemt ikke var ”fatte” ville helst også have fisken gratis, der var jo nok af den, og mange har stadigvæk den opfattelse, at fisk koster da ikke noget, det er noget man bare henter. Det kan nok skyldes, at mange gode spise-fisk, som ikke kunne stå målene, eller som der ikke var afsætning på, blot blev efterladt på stranden, og så kunne folk forsyne sig som de ville. Det var jo drøjt at bære de tunge rygkurve op over dæmningen og ind i fiskerhuset, så vi slæbte kun det op, som havde salgsværdi. Oppe i båden sad Johan Mikkelsen, han var en doven slog, han ville ingenting bære, så han sad i ”æ park”, som vi kaldte den, og fyldte vore rygkurve op med torsk med en hæg. (En hæg er et træskaft med en jernpig i enden, som hugges i fisken, det bruges især ved kroge-fiskeri).

Du må have oplevet mange dramatiske ting i et langt liv?

- Ja det har jeg såmænd også. Jeg kan huske da TITANIC forliste i april 1912. Det blev der talt meget om. Vi var på markarbejde, da kom en og fortalte os om det. Jyllandsslaget i 1916 husker jeg tydelig. Da kanontordenen begyndte hen på eftermiddagen den 31. maj, som var en dejlig sommerdag, troede vi at det var et oprækkende tordenvejr, men snart forstod vi, at det var noget ganske andet.

Efter få dages forløb begyndte ligene at drive ind sammen med vraggods og uniformsdele. Det

var en forskrækkelig masse unge mænd som mistede livet. Englænderne havde et tab på ca. 7000 døde og tyskerne omkring halvdelen, så det var tusinder af lig som flød rundt i deres redningsbælter.

- Jeg kan også huske, da WAR TORONTO strandede den 19. september 1919. I første omgang kom skibet flot og ankrede op mellem revlerne, men da det blæste op til storm drev det ind på kysten igen. Første gang det strandede blev besætningen reddet med raketapparat. Skibet kom aldrig flot igen, da det blev ramt af ildebrand og udbrændte næsten total, og de sørgelige rester blev hugget op.

På den tid, var det ikke så sjældent med strandinger. Når det var tåget vejr skulle vi altid ud for at lytte til dampernes brølen og fulgte spændt lyden, hvis det kom nærmere, og gik det så over i et vedvarende brøl, vidste vi, at der var fejl ved det.

- En af de første strandinger jeg oplevede var WILHELM AF RIGA, som strandede den 9. december 1921. Besætningen på 7 mand blev reddet ved hjælp af raketapparat. Skibet var en tremastet skonnert, og sejlene hang i laser og havet brød over den. Raketlinen lagde sig højt oppe i rigningen, og en matros gik til vejrs efter den og redningsstolen blev klargjort og besætningen blev halet ind. Det var vanskelig på grund af den høje søgang hvorved skibet rullede meget. Nogle gange var redningsstolen under vand, for i næste øjeblik at befinde sig højt til vejrs. Der var især en matros som kom så meget under vand, at han næsten var bevidstløs da han kom ind. Der blev så råbt ”Få fat på flasken”, det var en flaske cognac som altid var i redningsbådens medicinkasse til brug i sådanne tilfælde. Matrosen snusede lidt til ”medicinen” og drak så næsten det hele, hvorefter han var kry igen.

Du har været redningsmand?

Ja i 28 år, jeg blev det i 1936. Dengang var der 13 som søgte pladsen, så det var ikke nemt at komme i betragtning, så redningsbestyreren gav os det råd at flytte til Kandestederne, da der var mangel på redningsfolk, men det var der nu ingen som havde lyst til, selv om det økonomisk betød meget at være ansat i redningsvæsenet. Selv om lønnen ikke var overdådig gav det dog rede penge hver måned og redningsfolkene sad for det meste bedre i det end de andre. Desuden var der strandvagterne, som vi fik særskilt

Ved »Æ Æuwer«.

betaling for. Det kunne godt blive til en hel del når de hyppige storme satte ind om efterår og vinter. Det var tit drøje ture når havet gik op i klitterne og sandet piskede, så var der langt til "Niels Therkildsens vej" ved fyrtårnet, hvor vagthuset lå. Der mødtes vi så med redningsfolkene fra Lyngby. Var vejret meget slemt gik vi altid to sammen, ellers var vi alene. Niels Madsen fra Lyngby var så forskrækkelig mørkeræd, han må have haft det slemt på de ensomme vagter. Vores lys var flagermuslygter, som jo ikke lyser meget op en mørk aften, og Niels Madsen gik aldrig først ind i huset, han ventede til makkeren kom. Hvis han så, at der var tændt lys inde i vagthuset gik han først hen og kiggede ind af det lille vindue for at se, hvad der var derinde, inden han vovede sig indenfor. Jeg har enkelte gange, når jeg kom først og vidste at det var Niels Madsen som skulle komme, tændt lyset i huset og gået ud og gemt mig i klittaget uden for. Så stod Niels Madsen længe og skottede ind ad ruden, men ind gik han ikke.

Bemærkning af Knud M. Nielsen

Ja, jeg husker tydelig Niels Madsen, som var bror til min bedstefar. Når han skulle på vagt alene betalte han gerne en stor dreng 50 øre for at gå med på vagten. Jeg mener at betalingen for en vagt dengang var halvanden krone, så det tog jo en tredjedel af hyren. Folk kunne også finde

på at skræmme ham. Engang havde gamle Karl Josefsen fabrikeret en kæmpemæssig fløjte af et tykt stykke bambusrør. Den satte han op i klitkanten ved Grimtoft og lå så og lurede til Niels Madsen kom forbi. Den nat var han dog ikke alene, og da vagterne var ud for fløjten, drejede Karl Josefsen den op mod stormen, så den udstødte de forfærdeligste lyde. Niels Madsen spændede ned mod havet indtil hans makker fik fat i kraven på ham. I hans sidste år var han fri for skrækken, da han blev så forkalket, at han ingenting sædede. En vinternat da vagterne fra Lyngby var på vej hjemover gennem heden, ser de pludselig en hvid skikkelse nærme sig på stien. Det var Niels Madsen i lange hvide underbukser og hvid vadmeststrøje. Han havde natpotten i hånden og sagde, at han var på vej til Vorupør efter petroleum. Det fik de dog snakket ham fra og sørgede for at han kom hjem under dynen.

Peter, var der ikke meget overtro i Agger som andre steder førhen?

- Jo det var der bestemt og lidt af det er der tilbage stadigvæk. Jeg vover f.eks. aldrig at starte noget på en mandag, da det betyder uheld, og man må heller ikke gå tilbage efter noget man har glemt.

Engang jeg skulle på havet havde jeg glemt madtejnen. Jeg opdagede det ret hurtigt, men jeg skulle ikke nyde noget af at gå tilbage efter den, da det betød uheld. Min kone havde også opdaget det, men hun turde heller ikke gå efter mig med det, da der så ville hænde mig noget slemt.

Hvis der sad en sølle hund uden for et hus og tudede, velsagtens fordi den kedede sig, så var det varsel om, at en eller anden i byen ville dø, og det kom altid til at passe om ikke før så siden, der døde jo af og til mennesker i byen.

Når min far sad og bødede ålevod og der gik en kvinde hen over det, vidste han at det var omsonst at tage på fiskeri med det vod, det blev ødelagt, og det holdt stik hver gang.

Engang det var sket og han sad og reparerede voddet som var spredt ud uden for huset, skrævede der igen en kvinde hen over det for at komme ind, og min far bemærkede ærgerligt, at nu kunne de lige så godt blive inde om natten, for de fik ingenting ud af det alligevel, og ganske rigtig, ved første slæb revnede voddet fra ende til anden.

Ombord på »Betty Grøn«.

Det var vel både gammelt og mørt?

- Nej sågu, det var godt kram.

Når du skal ned til fjorden, hvordan foregår det så. Kører du på cykel eller knallert?

- Nej da, æ kører sgu da i min bil, siger den 91-årige Peter Jensen.

Du er blevet hædret af Carnegies Belønningsfond for heltemod!

- Nå ja, jeg var nu ikke større helt end min besætning, som bestod af Svend Mortensen fra Vorupør og min søn, Frits. Vi blev alle tre tildelt hver en belønning på 1.200 kr. og det var en ret stor sum i 1968 hvor det skete. Nu var det dog ikke sådan at der blev tænkt på penge eller belønning overhovedet, vi havde rigeligt at gøre med selve redningen og med at slippe godt fra det selv. At vi så senere blev indstillet til at modtage Carnegies største pris er en anden sag.

Det skete den 26. juni 1968 ud for Stenbjerg i en orkanagtig storm. Vi var på vej mod Thyborøn i min kutter »Betty Grøn», da min søn kom op i styrehuset og fortalte at en kutter i nærheden sendte nødsignaler. Det var kutter »Holmsland» fra Nykøbing. Den var på vej fra Hirtshals mod Nykøbing, da den ud for Lodbjerg Fyr blev ramt af en voldsom sø, der fyldte maskinrummet og gjorde kutteren synkefærdig.

»Holmsland» drev nordpå i stormen og ud for Stenbjerg fik vi kontakt med den. Den blev voldsomt overskyldt af brådsørerne, da den var inde over revlerne. Vi gik ind til den og råbte til besætningen, at de skulle tage en line om livet, som vi ville smide over til dem, og derpå springe i havet. Jeg var meget betænkelig ved situationen. Vi kunne naturligvis ikke komme op på siden af kutteren i det hårde vejr, men skulle dog så tæt på at der kunne etableres forbindelse med linen. Da det foregik over revlerne hvor

søen brød voldsomt, måtte jeg være opmærksom på det samt på at komme kutteren nær nok. Jeg var fuldstændig klar over, at hvis vi fik motorstop eller ramte revlerne satte vi alle fem livet til, besætningen på »Holmsland» bestod af to mand, nemlig Knud Nørgaard, Øsløs og Svend Aage Andersen fra Hirtshals. På et tidspunkt fik jeg at vide, at der trængte vand ind i vores lugar, men det viste sig senere at stamme fra en vandslange som havde revet sig løs.

Kort efter at vi havde fået de to mand fra »Holmsland» ombord, ankom redningsbåden fra Vorupør. Jeg kan endnu se for mig de to kæmpestore brødre Niels og Svend Grønkjær, som stod oppe i stævnen og holdt sig fast med deres store hænder, de stod som to granitklipper. De tilbød at følge os ind til Thyborøn, men det sagde jeg nej tak til, vi kunne sagtens klare os selv nu, og kutteren var hel intakt.

»Holmsland» blev senere skyllet ind ved Vorupør.

Efter 25 år i redningsvæsenet må du have taget i andre redningsaktioner?

Ja det har jeg også, jeg har nok været med til at undsætte et halvt hundrede stykker, jeg husker det ikke så nøje. Efterhånden som tiden det blev det gamle redningsvæsen utidssvarende med roredningsbåde og umoderne raketter. Det var noget andet tidligere, hvor det var det bedste af det bedste og virkelig gjorde uvurderlig nytte ved redning af skibbrudne. Det skulle gå hurtigt, da fartøjerne mest var sejlskibe, som ikke holdt længe efter strandingen. Vi skulle med visse mellemrum på øvelse med redningsbåden for at holde træningen ved lige. Det foregik altid i ret dårligt vejr, så vi kunne indhøste erfaringer ved det. Den allersidste øvelse jeg var med til i roredningsbåden foregik, ja hold dig nu fast - i Flade Sø. Vejret var blevet for dårligt til, at vi ville risikere noget ved at gå ud over revlerne, så vi tog til Flade Sø og pjaskede lidt rundt der. Det gav ikke megen øvelse som sådan, men øvelse var vi på og fik betalingen for det, og det var alligevel den sidste tur med den gamle roredningsbåd i Agger.

Du har også reddet din søn, Thorkild, og hans besætning under farlige omstændigheder.

Ja det var i hvert fald farlig for Thorkild og hans folk. Vi var sammen taget på fiskeri 65 sømil nordvest af Thyborøn, det var i december 1969.

Thorkild med sin kutter ”Mary Jensen” og jeg med min kutter ”Betty Grøn”. Da vi ankom til fiskepladsen var vejret så dårligt, at vi ikke kunne begynde fiskeriet, så vi drev for kuling i nogle timer. På et tidspunkt, hvor jeg står og taler med Thorkild over radioen, begyndte motoren i hans kutter at hoste og gå ujævnt. Han gik straks til maskinrummet og opdagede, at der stod vand op omkring motoren, og den satte snart helt ud. Alle tre ombord begyndte nu at lænse kutteren så godt det kunne lade sig gøre med håndpumpe og spande. Søen var så hård, at

jeg ikke kunne komme op på siden af kutteren og få vores pumpemateriel ombord, men vi fik den på slæb og sendte bud efter redningskibet ”Vestkysten”, som sejlede os i møde med pumper. Vi nærede ingen betænkeligheder ved at kunne holde skibet flydende, men efter et par timer gik det pludselig stærkt, kutteren sank lynhurtigt med agterskibet først. Besætningen, som foruden Thorkild bestod af Hjalmar Pedersen og John M. Nielsen nåede lige at springe i redningsflåden inden ”Mary Jensen” forsvandt.

Kilde: Sydthy Årbog 1998, side 13-23.